

הרב אריה כץ

עוד על תרומת ביצית מיהודייה לא ידועה

במאמרי 'תרומת ביצית מיהודייה לא ידועה'¹ דנתי בשאלה אם יש לאסור קבלת תרומת ביצית מאישה לא ידועה מחשש לנישואי אח ואחות. כחלק מהדיון כתבתי באופן פשוט, על סמך הגמרא,² שכל הדיון הוא בשאלה אם מותר **לכתחילה** לקבל תרומת ביצית מאישה לא ידועה, אך ודאי שאם כבר התקבלה תרומת ביצית כזו, אין לאסור את הנולד מלהינשא שמא יישא קרובת משפחה שאסורה עליו. על דברים אלו העירני ידידי הרב ידידיה לביא שליט"א, שכך אכן עולה במפורש מדברי הרמב"ם,³ שהביא ראיות אחרות לכך שוולד כזה רשאי להינשא, ואין לחשוש שמא יישא את אחותו או קרובת משפחה אחרת שהיא ערוה עליו. אומנם מדברי הגר"א⁴ עולה שאע"פ שמדאורייתא הדבר מותר, מדרבנן יש לאסור עליו להינשא, וזאת על פי דברי הגמרא (נזיר יא ע"ב):

אמר ר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן: האומר לשלוחו צא וקדש לי אישה סתם, אסור בכל הנשים שבעולם, חזקה שליח עושה שליחותו, וכיוון דלא פריש ליה, הא לא ידע הי ניהו קדיש ליה.

הנידון שם עוסק באדם ששלח שליח לקדש לו אישה, ואנו מניחים שעשה כן, אלא שאיננו יודעים איזו אישה קידש. הגמרא אומרת שבמצב כזה, אותו משלח אסור בכל הנשים שבעולם, שמא אחת מהן היא אחותה או בתה של האישה שהשליח קידש, ואנו איננו יודעים מי היא. מכאן עולה שבענייני נישואין עלינו לחשוש לכל מצב שבו איננו יודעים בוודאות שאין כאן חשש לקרבת משפחה אסורה. לכאורה אם נחשוש לשיטת הגר"א, ודאי שיהיה עלינו לאסור לקחת תרומת ביצית מאישה לא ידועה (אם נחשוש לשיטות שבעלת הביצית היא האם), ולא רק זאת, אלא שאם הדבר ייעשה, הוולד יהיה פסול מלבוא בקהל, שמא יישא את אחותו או קרובת משפחה אחרת שהיא ערוה עליו. אומנם לאחר העיון נראה שאין לחשוש לכך: ראשית, ברמב"ם הנ"ל כתוב בפירוש שאין לאסור עליו לשאת אישה מטעם זה. שנית, 'ערוך השלחן'⁵ כתב בפירוש שמסתימת כלל דברי הפוסקים משמע שלא כ'ביאור הגר"א', ושמדברי הגמרא בקידושין שהבאנו במאמרו הנ"ל מוכח שלא כגר"א.

1. אמונת עתיך 125 (תשרי תש"פ) עמ' 136-142; פורסם גם בספרי שו"ת שאגת כהן, ח"א סי' כ.
2. קידושין עג ע"א.
3. רמב"ם, הלכות איסורי ביאה פט"ו הכ"ט.
4. ביאור הגר"א, לשו"ע אה"ע סי' ד ס"ק צט.
5. ערוך השלחן, אה"ע סי' ד סעי' נח.

'ערוך השלחן' תירץ את ראייתו של הגר"א מהגמרא בנזיר, על פי דברי התוספות,⁶ שאותו משלח אינו אסור מן הדין בכל הנשים שיש להן קרובות משפחה שיש חשש שהתקדשו לו, שכן יש ללכת אחרי הרוב, והאיסור הוא קנס מדרבנן על כך שהוא עשה שליח סתם לקדש לו אישה, ולא פירש איזו אישה. מי שאימו או אביו אינם ידועים, אין עניין לקונסו על כך, ולכן אין מקום לאוסרו מלשאת אישה מחשש לנישואי אה ואחות. דברי 'ערוך השלחן' הללו כבר מצויים בחידושי מהרי"ט⁷ ובשו"ת מהר"ם מינץ,⁸ שהקשו מהגמרא בנזיר (שהבאנו לעיל) על הגמרא בקידושין (שהבאנו במאמרנו הנ"ל, ושבה נאמר בפירוש שחשש נישואי אה ואחות אינו סיבה לפסול בדיעבד מלבוא בקהל), ותירצו שדווקא במקרה כמו הגמרא בנזיר אסרו, משום קנס, ואילו במי שהוריו אינם ידועים אין מקום לקנס.

ה'מחנה אפרים'⁹ תירץ את הסתירה לכאורה שבין הגמרות, שבמקרה שאדם אמר לשלוחו לקדש אישה - 'איתחזיק ערווה', ואינו יודע איזו היא, שכן ודאי שיש מי שנאסרו עליו מכוח אותם קידושין. לעומת זאת, אצל סתם אדם שאין ידוע מי הוריו, אין 'איתחזיק ערווה'. תירוץ זה הוא על פי דברי הרמב"ן,¹⁰ שהאיסור באומר לשלוחו הוא מדאורייתא משום 'איתחזיק'. כאמור לעיל, דברי הגר"א צריכים עיון מהגמרא בקידושין לעיל,¹¹ שממנה עולה שאין לגזור על שתוקי לבוא בקהל מחשש נישואי אה ואחות, אלא רק מכיון שהוא חשוב ספק ממזר, ומעלה עשו ביוחסין לפסול ספק ממזר. לחומר הקושיה, ראיתי בדברי ה'מנחת פתים',¹² שדחק לבאר שדברי הגר"א הם רק בשתוקי שאסור לבוא בקהל שעבר ונשא אישה, שקנסו אותו גם שאותה אישה תיחשב לספק אשת איש ולא לנשואה גמורה, שמא היא קרובת משפחתו:

ולענ"ד י"ל דהא המהרי"ט ז"ל בחידושי¹³ הקשה, הא יש לחוש לאחותו וכמו בשלח לקדש אשה, דאסור בכל הנשים שבעולם... ותירץ... וכאן ליכא למקנסיה, יעו"ש, ולכך באמת אידחי לה בגמרא חשש זה, דאי אפשר לומר דמשו"ה אסרו לאסופי ושתוקי, דהא ליכא למיקנסיה, אבל לבתר שאסרו חז"ל על השתוקי ואסופי לישא בת ישראל מטעם חשש יוחסין, ע"כ גם אם עבר וקידש הוי רק ספק קידושין, שמא אחותו היא, דכיון דעבד איסורא ועבר על דעת חז"ל, תו איכא למקנסיה כמו בשליח הנ"ל, וזה ברור. ושוב ראיתי בהגר"א ז"ל,¹⁴ שכתב שדמי לשליח הנ"ל, ודבריו קצרים, ונראה דכוונתו להנ"ל.

6. נזיר יב ע"א ד"ה אסור.

7. קידושין עג ע"א.

8. שו"ת מהר"ם מינץ, סי' צה הראשון בסופו.

9. מחנה אפרים, לרמב"ם הלכות איסורי ביאה פט"ו הכ"ט.

10. גיטין סד ע"ב.

11. קידושין עג ע"א.

12. מנחת פתים, לרב מאיר אריק אה"ע סי' ד סעי' לז; הובאו גם באוצר הפוסקים, סי' ד אות קעב.

13. קידושין ע"ג ע"א ד"ה ומה טעם.

14. ביאור הגר"א, לשו"ע אה"ע סי' ד ס"ק צט.

דהיינו, רק כשכבר עשה איסור אחד (נשא אישה אף שהוא שתוקי שאסור לבוא בקהל), קנסו אותו גם מטעם אחר (חשש נישואי אח ואחות), אך כשאינו נחשב לשתוקי והוא מותר לבוא בקהל,¹⁵ אין לחשוש גם לנישואי אח ואחות, על כל פנים בדיעבד. ממילא, אין לחשוש ולאסור תרומת ביצית מאישה לא ידועה מטעמו של הגר"א, שכן ייתכן שאין כלל כוונתו לכך, וכדברי ה'מנחת פתים', ובכל מקרה ההבנה האוסרת בדברי הגר"א מנוגדת לפשטות דברי הפוסקים ונסתרת מגמרא מפורשת.

---

15. ראה במאמרנו הנ"ל מדוע מי שנולד מתרומת ביצית לאישה לא ידועה אינו נחשב לשתוקי.